

Nadarjeni v slovenskih šolah– 2. del

EuroSkills kot orodje za odkrivanje in spodbujanje nadarjenih

MIHA LOVŠIN, Center RS za poklicno izobraževanje
lovsinm@cpi.si

● **Povzetek:** Tekmovanja v poklicnih spretnostih je Evropska unija prepoznala kot sredstvo za zviševanje privlačnosti poklicnega in strokovnega izobraževanja. Vendar pa je resnični potencial teh tekmovanj, da socialni partnerji z njihovo pomočjo odkrivamo in spodbujamo nadarjene mlade strokovnjake. Delodajalci tudi v Sloveniji mlade tekmovalce prepoznavajo kot obetavne in jih zato hitreje zaposlijo. Nagrajevanja udeležbe na državnih tekmovanjih v poklicnih spretnostih in na tekmovanju EuroSkills s strani izobraževalnega sistema ne zaznavamo, se pa kaže povezava med visokimi uvrstitvami na tekmovanju, odličnim šolskim uspehom in prejemanjem Zoisove štipendije. Po drugi strani pa pogosto ni povezave med visokimi uvrstitvami na tekmovanjih in šolskim uspehom. Kako v takih primerih že v času izobraževanja nagraditi nadarjene mlade strokovnjake, ostaja za zdaj nepopolno rešen izziv.

Ključne besede: nadarjeni, EuroSkills, tekmovanja v znanju in spretnostih, štipendiranje, poklicno in strokovno izobraževanje

EuroSkills as a tool for Identifying and Encouraging the Gifted

● **Abstract:** Skills competitions have been recognised by the EU as a means to increase the attractiveness of vocational education and training. However, the true potential of these competitions lies in the very nature of the competitions as such, i.e. discovering the best. In our case these are the

most talented young professionals. Employers in Slovenia do already reward young competitors with job offers. However, the educational sector does not reward the achievements of young competitors in skills competitions as of yet. We have detected a connection between high rankings in the competition, excellent school marks and holding of a scholarship for gifted students. On the other hand, there is often no link between high rankings in competitions and school performance. In such cases it remains a challenge how talented young professionals can be rewarded while still receiving their education.

Key words: gifted persons, EuroSkills, career guidance, vocational education and training

Potencial tekmovanja EuroSkills pri odkrivanju nadpovprečnih mladih strokovnjakov

Sporočilo iz Bruggea za obdobje 2011–2020 tekmovanja v znanjih in spretnostih navede kot enega od ukrepov za uresničevanje 1. strateškega cilja - I-VET kot privlačna učna izbira 2. strateškega cilja - Spodbujanje odličnosti, kakovosti in ustreznosti I-VET in C-VET¹ (The Bruges Communiqué on enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training for the period 2011–2020, 2010). Poleg prispevanja k uresničevanju omenjenih strateških ciljev pa so tekmovanja v znanju in spretnostih, kamor sodijo tudi tekmovanja v poklicnih spretnostih EuroSkills, po našem mnenju lahko eden od ukrepov za: spodbujanje sodelovanja med bodočimi strokovnjaki, delodajalci, izobraževalci; izmenjavo dobrih praks izobraževanja in usposabljanja med državami (in potencialno izboljšanje sistemov); spodbujanje kariernega napredovanja posameznikov. EuroSkills je evropsko tekmovanje mladih, starih od 18 do 25 let, v poklicnih spretnostih. Poudarek je na aplikativnih znanjih in v tem smislu so sestavljene tudi tekmovalne naloge. Rezultat naloge je tako npr. proizvodna linija za pakiranje izdelkov (mehatronika), kos pohištva (lesarstvo), opremljena cvetličarna (cvetličarstvo) ipd. Tekmovanje organizira izbrana država članica evropske organizacije za promocijo poklicnih spretnosti v sodelovanju z izobraževalci, podjetji in drugimi socialnimi partnerji. Tekmovanje je razdeljeno po panogah, njihovo število pa niha med 40 in 45, odvisno od zadostnega števila kandidatov v posamezni panogi.

Na tekmovanju se podeljuje medalje za prva tri mesta in medaljo za odličnost. Slednjo prejmejo tekmovalci, ki so na tekmovanju zbrali 500 točk ali več² in niso dobili zlate, srebrne ali bronaste medalje. Slovenija sodeluje na tekmovanjih EuroSkills od leta 2008, od leta 2009 dalje pa je pogoj za udeležbo na tem tekmovanju 1. mesto

na državnem tekmovanju. Na državnem tekmovanju lahko sicer nastopi, kdor je bil predhodno izbran na tekmovanju na nižjem nivoju (šolsko, regijsko itd.). Sistem izbire tekmovalcev za udeležbo na EuroSkills je torej že sam na sebi sredstvo za odkrivanje tistih mladih strokovnjakov, ki so v primerjavi s svojimi vrstniki nadpovprečni.

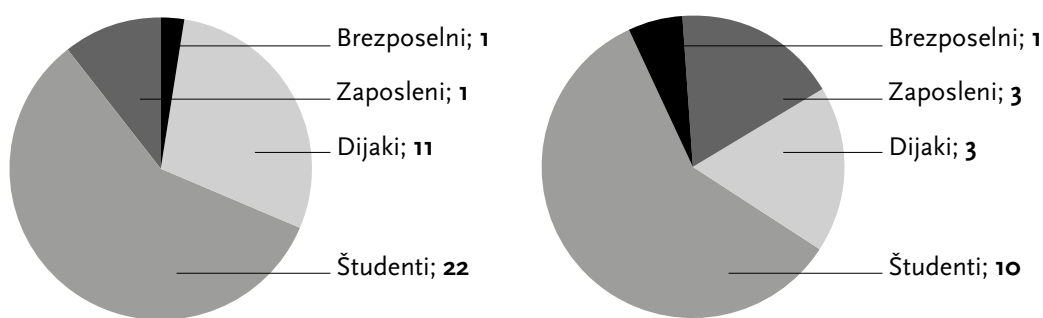
V obdobju od leta 2008 do leta 2014 je Slovenija na tekmovanjih EuroSkills zastopala 48 mladih strokovnjakov. Med tekmovalci smo naredili anketo, v kateri smo ugotavljali status tekmovalcev, povezave med njihovim šolskim in tekmovalnim uspehom ter uspehom na trgu dela. Prejeli smo odgovore 38 tekmovalcev, od katerih jih je 35 zmagalo na državnem tekmovanju v poklicnih spretnostih, 3 tekmovalci, od katerih smo prejeli odgovore, pa so na tekmovanju EuroSkills sodelovali

EuroSkills je evropsko tekmovanje mladih, starih od 18 do 25 let, v poklicnih spretnostih. Poudarek je na aplikativnih znanjih in v tem smislu so sestavljene tudi tekmovalne naloge.

leta 2008, torej preden je bil vzpostavljen državni sistem tekmovanj. Od tekmovalcev se pričakuje, da že imajo razvite poklicne spretnosti. Kot je razvidno, je imela več kot polovica anketiranih tekmovalcev v času tekmovanja status študenta (fakultete, višje ali visoke strokovne šole), slaba tretjina je imela status dijaka, nekaj več kot 17 % je bilo zaposlenih in 1 brezposeln (slika 1 - levi grafikon). Ob tem naj povemo, da je tekmovalec, ki je bil v času tekmovanja brezposeln, že 1 mesec po tekmovanju pridobil status samostojnega podjetnika, torej ga dejansko lahko štejemo v kvoto zaposlenih. >

1 Gre za kratici, ki sta uporabljene v dokumentu. I-VET prevajamo kot srednje poklicno in strokovno izobraževanje, C-VET pa kot nadaljnje (ne terciarno) strokovno izobraževanje. V to skupino prištevamo poklicno tehniško izobraževanje, mojstrski izpit ipd.

2 Na lestvici 600 točk se medalja za odličnost podeljuje torej za najmanj 83,33 % vseh doseženih točk.

Slika 1: Tekmovalci po statusu v času tekmovanja vsi / najuspešnejši

Tudi med najuspešnejšimi, torej tistimi, ki so dosegli 1., 2., 3. mesto ali medaljo za odličnost, prevladujejo študenti. Se pa med uspešnejšimi poveča delež zaposlenih in zmanjša delež dijakov (slika 1 - desni grafikon). Tekmovanje v poklicnih spretnostih se torej

dijaki v srednjem izobraževanju opredeljuje nadarjenost skladno s svetovno uveljavljenimi definicijami nadarjenosti. Koncept v tem smislu kot nadarjene oz. talentirane otroke in mladostnike opredeljuje tiste, ki so bodisi na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji

Tekmovanje v poklicnih spretnostih se kaže kot sredstvo za odkrivanje zlasti tistih mladih talentiranih strokovnjakov, ki so bodisi v višjih letnikih srednjih šol, v terciarnem izobraževanju ali pa so že na trgu dela.

kaže kot sredstvo za odkrivanje zlasti tistih mladih talentiranih strokovnjakov, ki so bodisi v višjih letnikih srednjih šol, v terciarnem izobraževanju ali pa so že na trgu dela. Slednje je tudi razumljivo, saj se lahko talent v poklicnih spretnostih izrazi šele, ko so obvladane same poklicne spretnosti. Kot kaže naša anketa, je 12 anketirancev od skupno 38 odgovorilo, da jim je udeležba na tekmovanju EuroSkills pomagala pri pridobitvi zaposlitve. Gre torej skoraj za eno tretjino vseh, ta delež pa bi bil verjetno še nekoliko višji, saj je 10 anketirancev še ni moglo dati odgovora, ker so še vedno v izobraževalnem sistemu. Izmed najuspešnejših 17 pa je udeležba na EuroSkills 7 pomagala pri pridobitvi zaposlitve, 3 pa še niso mogli dati odgovora, ker zaposlitve še niso iskali. Delodajalci torej prepoznavajo večji potencial tistih, ki se udeležujejo tekmovanja v poklicnih spretnostih.

V tem smislu lahko sklenemo, da sta državno tekmovanje in tekmovanje EuroSkills poleg že omenjenega lahko tudi sredstvo za odkrivanje tistih mladih strokovnjakov, ki imajo večji strokovni potencial od svojih vrstnikov. V nadaljevanju pogledimo, ali jih lahko opredelimo kot nadarjene.

Koncept nadarjenost

Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi

šoli pokazali visoke dosežke ali potencialne na intelektualnem področju (splošna intelektualna sposobnost), ustvarjalnem področju (kreativno ali produktivno mišljenje), specifično akademskem področju (akademska, šolska zmožnost), vodstvenem področju (sposobnost vodenja) ali umetniškem področju (sposobnost za vizualne/izvajalske umetnosti). V tem smislu so nadalje opredeljene tudi značilnosti nadarjenih dijakov, ki se nanašajo na miselno spoznavno področje (logično mišljenje, natančnost opazovanja, dober spomin itd.), učno storilnostno področje (učinkovit prenos znanja v prakso, spretnosti v umetniških dejavnostih itd.), motivacijsko področje (radovednost, vztrajnost pri reševanju nalog, visoka storilnostna motivacija itd.) in socialno-čustveno področje (neodvisnost in samostojnost, nekonformizem, izraziti smisel za organizacijo itd.). Hkrati z opredelitvijo, kdo velja za nadarjenega in kakšne so značilnosti nadarjenih posameznikov, koncept izpostavlja tudi potrebo nadarjenih, da so poleg rednega šolskega programa vključeni v posebej prilagojene programe in aktivnosti (Žagar, in drugi, 2007).

Kot smo že omenili, so naloge na tekmovanjih v poklicnih spretnostih aplikativnega značaja, kar pa ne pomeni, da gre za naloge, ki bi bile sestavljene samo iz preprostih delovnih operacij. Od vrste poklicne panoge in s tem od vrste naloge je odvisno, ali bolj pride do izraza tekmovalčeva splošna intelektualna sposobnost, kreativno ali produktivno mišljenje, sposobnost za vizualne/izvajalske umetnosti ali kombinacija dveh ali vseh treh omenjenih sposobnosti. Vsekakor pa dopuščamo tudi možnost, da je pomembna katera od sposobnosti, ki jih Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju

ne izpostavlja posebej. Vsi tekmovalci imajo poleg rednega pouka še posebej prilagojen čas in aktivnosti (v okviru dela v šoli in zunaj tega), kjer svoje sposobnosti in talente dodatno urijo. Vendar pa to še ne pomeni, da lahko vse zmagovalce na državnih tekmovanjih in udeležence na tekmovanjih EuroSkills opredelimo kot nadarjene.

V Beli knjigi 2011 M. Juriševič postavi naslednjo definicijo: »Nadarjeni učenci so po določenih nacionalnih kriterijih visoko nadpovprečni učenci in jih je v populaciji do 10 %. Nadpovprečnost se ocenjuje glede na dosledne dosežke teh učencev na intelektualnem, ustvarjalnem, učnem (jezikovnem, matematičnem, družboslovnem, naravoslovnem, tehniškem), umetniškem (glasbenem, likovnem, dramskem, literarnem ...) in telesno-gibalnem oziroma športnem področju« (Krek & Merljak, 2011, str. 338-339). Cilj izobraževalnega sistema je, da nadarjene po tem, ko jih identificira, tudi ustrezno obravnava ter ustrezno nagradi.

Formalno gledano je sistem Zoisovega štipendiranja v Sloveniji eden od bolj prepoznavnih načinov nagrajevanja nadarjenih, ko so ti še vključeni v redni izobraževalni sistem. Področje urejata Zakon o štipendiranju in Pravilnik o dodeljevanju Zoisovih štipendij. Pravilnik določa, da so kriteriji za dodelitev Zoisove štipendije šolski uspeh, uspeh na maturi ali poklicni maturi ali uvrstitev med najboljših petih odstotkov študentov v generaciji, 1. do 3. mesto na državnih in mednarodnih tekmovanjih, izjemni dosežek na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja, izjemni dosežek na področju raziskovalnega dela, nagrajeno znanstvenoraziskovalno, razvojno ali umetniško delo na državni ali mednarodni ravni, objava znanstvenoraziskovalne naloge ali znanstvenega prispevka in umetniško ali drugo delo (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2014). Kot sledi iz opredelitev v pravilniku, štejeta kot kriterij pri podeljevanju Zoisove štipendije torej tudi državno tekmovanje v poklicnih spretnostih in evropsko tekmovanje EuroSkills. Tekmovalci so s tem tudi iz vidika nagrajevanja nadarjenih po sistemu Zoisovega štipendiranja lahko prepoznani kot nadarjeni.

Zoisovi štipendisti glede na vrsto štipendiranja šolski uspeh, vrsto in stopnjo izobraževanja

Od vseh 35 tekmovalcev, od katerih smo prejeli anketne vprašalnike in so sodelovali na državnih tekmovanjih, jih je bilo v času državnega tekmovanja v redni izobraževalni sistem vključenih 30, 4 so bili zaposleni (od tega 1 samostojni podjetnik), 1 pa je bil brezposeln. Na dan 31. 1. 2015, torej 5 let, odkar so ti tekmovalci zmagali na državnem tekmovanju, je imel 1 tekmovalec status mladega raziskovalca, 11 tekmovalcev status študenta fakultete, 3 status študenta visoke strokovne šole, 3 status študenta višje strokovne šole, 2 status dijaka, 1 je bil vključen v izobraževanje odraslih, 15 je bilo zaposlenih, 1 pa je bil brezposeln. Natančno 2/3 vseh tekmovalcev je torej že pet let vključenih v redni izobraževalni sistem, torej bi bilo

Kot sledi iz opredelitev v pravilniku, štejeta kot kriterij pri podeljevanju Zoisove štipendije tudi državno tekmovanje v poklicnih spretnostih in evropsko tekmovanje EuroSkills.

lahko vsaj za 20 tekmovalcev smiselno uveljavljanje izjemnega dosežka na državnem tekmovanju za pridobitev Zoisove štipendije.³

Izmed 38 tekmovalcev je na tekmovanju EuroSkills 1 tekmovalec dosegel 1. mesto, 6 jih je doseglo 2. mesto, 1 je dosegel 3. mesto, 9 tekmovalcev pa je doseglo medaljo za odličnost. Izmed dobitnikov zlate, srebrne in bronaste medalje sta do 31. 1. 2015 2 ohranila status v rednem izobraževanju, 1 pa ima status mladega raziskovalca. Podatki torej kažejo, da bi bilo v najslabšem primeru za 3 tekmovalce možno in smiselno uveljavljati izjemne dosežke na mednarodnem tekmovanju EuroSkills.⁴

Izmed 20 tekmovalcev, ki so zmagali na državnem tekmovanju in imajo še vedno status v rednem izobraževanju, je bilo 5 takih, ki so imeli povprečje uspeha v vseh letnikih srednje šole 5, z odlično >

3 Smiselnost uveljavljanja v tem kontekstu povezujemo s tem, da je imel tekmovalec vsaj še dve leti po državnem tekmovanju status v formalnem izobraževanju in bi torej vsaj 1 leto lahko prejemal Zoisovo štipendijo. Možno je, da bi bilo dosežke na državnem tekmovanju smiselno uveljavljati za več tekmovalcev, saj je od prvega državnega tekmovanja minilo že več kot pet let.

4 Od tekmovalcev, ki so se uvrstili na prva tri mesta, so v izobraževalnem sistemu še vedno trije. Enako kot v primeru državnega tekmovanja pa je možno, da so bili več kot trije v izobraževalnem sistemu vsaj še dve leti po zaključku tekmovanja EuroSkills.

Status v letu tekmovanja	Status 31. 1. 2015	Mesto na EuroSkills	Štipendija v srednji šoli	Povprečje 1. – 3. letnik	Povprečje 1. – 4. letnik	Vrsta zaključka	Uspeh na zaključku
UNI	MR	2	Zoisova	/	5	M	5
Dijak	Dijak	5	/	5	/	/	/
Dijak	UNI	7	Državna	/	5	PM	5
VŠŠ	VŠŠ	9	Kadrovska	/	5	PM	5
VŠŠ	UNI	MO	Zoisova	/	5	M	5
UNI	UNI	MO	/	/	5	PM + 5	5
UNI	VIS	6	Državna	/	4,25	PM	5

Preglednica 1: Uspeh tekmovalcev s statusom v rednem izobraževanju

* V zaključnem letniku je imel tekmovalec oceno končnega uspeha odlično.

MO - medalja za odličnost

M - matura

PM - poklicna matura

PM + 5 - poklicna matura in dodatni predmet

MR - mladi raziskovalec

VIS - študent visoke strokovne šole

VŠŠ - študent višje strokovne šole

UNI - študent fakultete

oceno so šolanje zaključili 4 tekmovalci, 1 pa je v šolskem letu 2014/2015 dijak 4. letnika. Izmed tekmovalcev, ki so zmagali na državnem tekmovanju in imajo še vedno status v rednem izobraževanju, je še 1 tekmovalec, ki je imel štiriletno povprečje končnega uspeha več kot 4 in je z odličnim uspehom zaključil poklicno maturo (preglednica 1). 2014/2015 dijak 4. letnika. Izmed tekmovalcev, ki so zmagali na državnem tekmovanju in imajo še vedno status v rednem izobraževanju, je še 1 tekmovalec, ki je imel štiriletno povprečje končnega uspeha več kot 4 in je z odličnim uspehom zaključil poklicno maturo (preglednica 1).

Kot je razvidno (preglednica 1), imata izmed vseh, ki so še vključeni v redno izobraževanje, 2 tekmovalca Zoisovo štipendijo⁵, 2 državno štipendijo, 1 kadrovska, 2 pa sta brez štipendije. Ker se po zakonu o štipendiranju Zoisova in državna štipendija izključujeta, bi lahko izjemni dosežek na državnem tekmovanju in odličen uspeh v preteklem letniku uveljavljala še dijak, ki trenutno obiskuje 4. letnik. Študent višje strokovne šole in študent visoke strokovne šole bi sicer lahko uveljavljala izjemen dosežek na državnem tekmovanju, vendar pa ob morebitni vlogi za Zoisovo štipendijo uspeh v srednji šoli in na zaključku ne bi bil več relevanten. Z izjemo enega dijaka ugotavljamo, da je nadarjenost tekmovalcev EuroSkills štipendijsko gledano ustrezno nagrajena. Vendar pa je ob tem treba povedati, da imetnika Zoisove štipendije le te nista pridobila z uveljavljanjem dosežkov na državnem in evropskem tekmovanju v poklicnih spretnostih, ampak sta jo pridobila že pred tem.

Poročilo o Zoisovem štipendiranju za šolsko leto 2010/2011 tudi pokaže, da je v zaključnih letnikih srednjih šol največ zoisovih štipendistov vpisanih v gimnazijski izobraževani program, in sicer 86,1 %. Preostalih 13,9 % Zoisovih štipendistov v zaključnih letnikih srednjih šol je porazdeljenih po programih tehniške gimnazije (3,6 %), klasične gimnazije (2,4 %), umetniške glasbene gimnazije (1,7 %) in program srednjega strokovnega izobraževanja (6,0 %) in programe srednjega poklicnega izobraževanja (0,2 %) (Nagy, 2012). Glede na visoko stopnjo prehodnosti iz gimnazije na univerzitetni študij ne presenečajo tudi podatki o deležu Zoisovih štipendistov glede na vrsto terciarnega izobraževanja. V absolventski staž je bilo tako v študijskem letu 2010/2011 vpisanih 1122 Zoisovih štipendistov, od tega 885 (79 %) na starih univerzitetnih programih in le 37 (3 %) na starih visokošolskih strokovnih programih. Na bolonjskih študijskih programih je bilo v tem študijskem letu 200 študentov (18 %), med njimi 188 (17 %) na univerzitetnih programih prve stopnje in 12 (1 %) na visokošolskih strokovnih programih prve stopnje (Nagy, 2012).

Iz Poročila o Zoisovem štipendiranju za šolsko leto 2010/2011 je možno razumeti tudi korelacijo med uspešnostjo pri dodelitvi Zoisove štipendije in šolskim uspehom prosilcev. Poročilo navaja, da je imelo 46,5 % dijakov s Zoisovo štipendijo odličen uspeh, 36,8 % prav dober uspeh in 16,6 % dober uspeh (Nagy, 2012, str. 13). Prav tako je na terciarni stopnji izobraževanja največ študentov z odličnim uspehom (8,7-10), in sicer 49,4 %, prav dober uspeh (7,8-8,6) jih je imelo 34,1 %,

⁵ Izmed vseh tekmovalcev, ki so odgovorili na anketo, so bili Zoisovi štipendisti trije, izmed njih pa je eden, ki je bil na dan 31. 1. 2015 že zaposlen, zato ni viden v preglednici 1.

dober uspeh (7,0-7,7) pa 16,4 % vseh študentov. Na podlagi podatkov lahko sklenemo, da je imelo največ dijakov in študentov Zoisovih štipendistov prav dober ali odličen uspeh oz. med 7,8 in 10, obiskovali pa so splošno gimnazijo oz. univerzitetni študij. Statistično gledano so po deležu Zoisovih štipendij dijaki srednjih poklicnih in strokovnih šol in tehniških gimnazij ter višjih in visokih strokovnih šol precej nižje od svojih vrstnikov v gimnazijah.

Izmed tekmovalcev na tekmovanju EuroSkills jih je pričakovano največ srednje šolanje zaključilo s poklicno maturo, in sicer 23, 6 jih je zaključilo šolanje s poklicno maturo in dodatnim 5. predmetom, 7 s splošno maturo tehniške gimnazije, 1 še obiskuje 4. letnik srednjega strokovnega izobraževanja, 1 pa je opravil zaključni izpit. 31 od 38 tekmovalcev (81,58 %) je torej obiskovalo srednje poklicno in strokovno izobraževanje, 7 pa tehniško gimnazijo (28,42 %). Kot smo že pokazali, je bilo med vsemi tekmovalci v času tekmovanja 22 študentov (slika 1), od tega jih je bil v času tekmovanja v univerzitetno izobraževanje vključenih 10, študentov višje strokovne šole je bilo 11, 1 pa je bil študent visoke strokovne šole. Pričakovano so imeli vsi trije Zoisovi štipendisti, ki so Slovenijo zastopali na tekmovanju EuroSkills, štiriletno povprečno oceno končnega uspeha 5, z odličnim uspehom so opravili maturo, obiskovali tehniško gimnazijo, v času tekmovanja so bili univerzitetni študenti, dosegli pa so 1. in 2. mesto ter medaljo za odličnost. Nihče od omenjenih treh Zoisove štipendije ni pridobil z uveljavljanjem dosežkov na državnem ali evropskem tekmovanju v poklicnih spretnostih, ampak jo je pridobil že pred nastopom na državnem tekmovanju.

Povezava med izjemnimi tekmovalnimi dosežki, srednješolskim uspehom in statusom

Izmed anketiranih tekmovalcev, ki so posegli po najvišjih mestih na tekmovanju EuroSkills, so bili izmed 8 samo 3, ki so imeli povprečje v vseh letnikih 5 in so poklicno maturo, maturo, oz. zaključni izpit opravili z odličnim uspehom, 3 so imeli povprečje v vseh letnikih med 4 in 4,5 (poklicno maturo so opravili s 4), dva pa sta imela povprečje med 3 in 3,5, poklicno maturo pa sta opravila z dobrim uspehom. Izmed vseh 9, ki so dosegli medaljo za odličnost sta bila samo 2, ki sta imela štiriletno povprečje končnega uspeha 5

in sta z odlično oceno opravila tudi zaključek šolanja (poklicna matura in poklicna matura z dodatnim 5. predmetom) (preglednica 2).

Največ tekmovalcev na tekmovanju EuroSkills je srednje šolanje zaključilo s poklicno maturo.

Prav tako pa velja, da odličen ali prav dober uspeh v šoli ni nujno povezan tudi s poseganjem po najvišjih mestih. Od skupno 8 tekmovalcev, ki so imeli štiriletno povprečje končnega uspeha 5 in so dosegli odličen uspeh tudi na zaključku šolanja, sta bila 2, ki sta dosegala nižje uvrstitve. Med nosilci medalje prav tako ni bilo dijaka, ki je v letošnjem šolskem letu v četrtem letniku in je v prvih treh letih srednjega šolanja vedno dosegel odličen končni uspeh. Izmed vseh 5, ki so imeli štiriletno povprečno oceno končnega uspeha več kot štiri in manj kot pet, so bili 3, ki so poklicno maturo opravili s prav dobrim uspehom, 2 pa z odličnim uspehom (preglednica 2). Uspeh na tekmovanju je ravno obraten od pričakovanega. Trije, ki so šolanje zaključili s prav dobrim uspehom so osvojili 3. mesto in dve medalji za odličnost, 2, ki sta šolanje zaključila z odličnim uspehom, pa sta zasedlo šele 6. in 7. mesto.

Primerjava med povprečjem štiriletnih končnih uspehov glede na uvrstitev še pokaže, da je nosilec zlate medalje najuspešnejši z oceno 5, sledijo mu nosilci medalje za odličnost s povprečno oceno 4,25, nosilci srebrne medalje s povprečno oceno 4,17 in nosilci bronaste medalje s povprečno oceno 4,00. Pričakovano je povprečje štiriletnih končnih uspehov 20 tekmovalcev, ki niso prejeli nobenega odličja, najnižja, in sicer 3,78. Primerjava uspehov zaključka šolanja pa pokaže, da je povprečje na maturi, poklicni maturi (z dodatnim 5. predmetom) ali zaključnem izpitu nosilcev medalje za odličnost takoj za nosilcem zlate medalje, in sicer s povprečno oceno 4,33. Na tretjem mestu glede na povprečno oceno zaključka šolanja so tekmovalci, ki niso prejeli nobenega odličja, in sicer s povprečno oceno 4,06, sledijo nosilci srebrne medalje s povprečno oceno 4,00 in nosilci bronaste medalje s povprečno oceno 3,5.

Na tekmovanju, kakršno je EuroSkills, kjer so v ospredju poklicne spretnosti, po najvišjih mestih torej posegajo tudi tekmovalci z dobrim končnim uspehom v srednji šoli, prav tako pa tekmovalci z odličnim srednješolskim uspehom zasedajo slabša mesta. Prav tako tudi ni pravilo, da bi tisti z najboljšimi ocenami na zaključku šolanja posegali po najvišjih mestih in obratno. Zagotovo bi to moralo predstavljati izziv za oblikovalce politik, ki že v času izobraževanja spodbujajo nadarjenost mladih.

Status v letu tekmovanja	Status 31. 1. 2015	Mesto na EuroSkills	Štipendija v srednji šoli	Povprečje 1. – 3. letnik	Povprečje 1. – 4. letnik	Vrsta zaključka	Uspeh na zaključku
UNI	Zaposlen	1	Zoisova	/	5	M	5
Dijak	VIS	2	Državna	/	4,5	PM	4
VŠŠ	Zaposlen	2	Kadrovska	/	3	PM	3
Dijak	Zaposlen	2	/	/	4	PM	4
Dijak	Zaposlen	2	/	/	3,5	PM	3
UNI	MR	2	Zoisova	/	5	M	5
Zaposlen	Zaposlen	2	/	5	/	ZI	5
UNI	UNI	3	/	/	4,25*	PM	4
Zaposlen	Zaposlen	MO	Kadrovska	/	5	PM	5
Brezposeln	Brezposeln	MO	/	/	4,5	PM	4
VŠŠ	VŠŠ	MO	Državna	/	4	PM	4
UNI	UNI	MO	/	/	5	PM +	5
UNI	UNI	MO	/	/	4	M	5
Zaposlen	Zaposlen	MO	/	/	4	PM	4
UNI	UNI	MO	/	/	3,25	M	4
VIS	IO	MO	/	/	3,5	PM	3
UNI	UNI	MO	Zoisova	/	5	M	5
Dijak	Dijak	5	/	5	/	/	/
Dijak	VIS	6	Državna	/	4,25*	PM	5
VŠŠ	UNI	7	Državna	/	5	PM	5
Dijak	Zaposlen	7	/	/	4,25*	PM	5
VŠŠ	VŠŠ	9	Kadrovska	/	5	PM	5

Preglednica 2: Srednješolski uspeh najuspešnejših na EuroSkills

* V zaključnem letniku je imel tekmovalac oceno končnega uspeha odlično.
 MO - medalja za odličnost
 M - matura
 PM - poklicna matura

PM + 5 - poklicna matura in dodatni predmet
 MR - mladi raziskovalec
 VIS - študent visoke strokovne šole
 VŠŠ - študent višje strokovne šole
 UNI - študent fakultete

Razmislek

Tekmovanja v poklicnih spretnostih se od drugih tekmovanj v znanju in spretnostih nekoliko razlikujejo. Poklicne spretnosti, ki poleg znanja zahtevajo tudi praktično usposobljenost, se lahko razvijejo šele v višjih letnikih šolanja ali celo šele med zaposlitvijo. Nadarjenost na tem področju se zato v večini primerov lahko izrazi šele kasneje v času šolanja ali pa na delovnem mestu. Prav tako nadarjenost na področju poklicnih spretnosti ni nujno povezana s šolskim uspehom.

Pokazali smo, da trg deloma že prepoznava mlade nadarjene strokovnjake. Drugače pa je z izobraževalnim sistemom, kjer lahko samo ugotovimo, da sistem prepoznava predvsem gimnazijce in univerzitetne študente, ki poleg izjemnih dosežkov dosegajo

prav dober oz. odličen šolski uspeh. Vzpostavitev sistema za odkrivanje nadarjenih na področjih, kjer se zahtevajo predvsem poklicna in strokovna znanja in veščine, ko so ti še vključeni v redni izobraževalni sistem, je zato velik izziv. Ker gre za višje starostne skupine, niti državna niti evropska tekmovanja v poklicnih spretnostih nimajo neposredne uporabnosti za zgodnje odkrivanje nadarjenosti na področju poklicnih spretnosti. Vendar pa so v pripravo in izvedbo tekmovanj vključeni usposobljeni državni in mednarodni mentorji in sodniki. Prav tako pomemben vir znanja, spretnosti in tekmovalnih izkušenj predstavljajo tudi bivši tekmovalci. Kot taki obe skupini predstavljata dragocen potencial, ki ga je možno izkoristiti za odkrivanje mladih poklicnih talentov in

za njihov razvoj še v času šolanja. Ob njihovi podpori lahko ustrezna širitev sistema tekmovanj v poklicnih spretnostih znotraj šolskega prostora na nižje stopnje izobraževanja predstavlja enega od načinov zgodnejšega odkrivanja mladih poklicnih talentov. Zlasti uvajanje sistematičnih priprav mladih talentov na tekmovanja pa lahko predstavlja velik premik v kakovosti in količini dela z mladimi poklicnimi talenti.

Vzpostavljen sistem kadrovskega štipendiranja je eden od načinov, s katerim lahko delodajalci nagrajujejo nadarjene, bodoče strokovnjake. Vendar pa skromno število najuspešnejših tekmovalcev, nosilcev kadrovskih štipendij tega ne potrjuje.

Zaradi že omenjenih starostnih omejitev tekmovalcev v poklicnih spretnostih sistem štipendiranja nadarjenih prek Zoisovih štipendij ne more biti optimalen način za nagrajevanje mladih poklicnih talentov. To se ne nazadnje kaže tudi v že omenjenem dejstvu, da so vsi trije slovenski tekmovalci, nosilci Zoisovih šti-

pendij le-te pridobili pred vstopom v sistem tekmovanj EuroSkills. Vzpostavljen sistem kadrovskega štipendiranja je eden od načinov, s katerim lahko delodajalci nagrajujejo nadarjene, bodoče strokovnjake. Vendar pa skromno število najuspešnejših tekmovalcev, nosilcev kadrovskih štipendij tega ne potrjuje. Pri razmisleku o nagrajevanju zato izhajamo iz osnove ideje tekmovanj v poklicnih spretnostih, ki dejansko temelji

na dveh bistvenih značilnostih poklicnega in strokovnega izobraževanja, tj. razvoj, načrtovanje in izvajanje v socialno partnerskem dialogu in povezovanje mladih in odraslih s trgom dela, ko so ti še vključeni v izobraževanje.

Pri tem gre za skupno odgovornost in za odgovornost vsakega posameznika tako na strani oblikovalcev politik v izobraževanju in zaposlovanju, učiteljev, svetovalnih delavcev, podjetnikov, predstavnikov zavodov, zbornic in drugih socialnih partnerjev kot tudi na strani nadarjenih mladih. <

Viri

1. *The Bruges Communiqué on enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training for the period 2011–2020* (2010). Dostop: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/vocational/bruges_en.pdf (24. 2. 2011).
2. Krek, J., Merljak, M. (ur.). (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
3. Pravilnik o dodeljevanju Zoisovih štipendij (2014). Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Pravno-informacijski sistem. Dostop: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAVI21115> (22. 2. 2015).
4. Nagy, M. (2012). *Zoisovo štipendiranje na Zavodu RS za zaposlovanje v šolskem letu 2010/11*. Zavod RS za zaposlovanje. Dostop: http://www.ess.gov.si/_files/3727/Stipendisti%202010-11.pdf (5. 9. 2012).
5. Žagar, D., Bezić, T., Blažič, A., Boben, D., Nagy, M., Huš, M. B., Marovt, M. (2007). *Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju*. Zavod RS za šolstvo. Dostop: http://www.zrss.si/doc/210911154359_koncept_viz_nad_srednje_marec_07.doc (6. 5. 2015).

Priloga: Vprašalnik

1. Kdaj si tekmoval na tekmovanju EuroSkills?

- ☐ 2008
☐ 2010
☐ 2012
☐ 2014

2. Kakšen je bil tvoj status v času tekmovanja EuroSkills?

- ☐ Dijak
☐ Študent višje strokovne šole
☐ Študent fakultete
☐ Študent visoke strokovne šole
☐ Zaposlen
☐ Brezposeln
☐ Drugo

3. Kakšen rezultat si dosegel na tekmovanju EuroSkills?

- ☐ 1. mesto
☐ 2. mesto
☐ 3. mesto
☐ Medaljo za odličnost
☐ Drugo (napiši mesto)

4. Ali si imel/imaš v srednji šoli štipendijo?

- ☐ Zoisovo štipendijo
☐ Kadrovsko štipendijo
☐ Nisem imel/nimam štipendije
☐ Drugo vrsto štipendije (napiši katero)

5. Kakšen je bil tvoj končni uspeh v srednji šoli?

	Letnik sem ponavljal	Zadosten	Dober	Prav dober	Odličen
1. letnik	☐ 1. letnik Letnik sem ponavljal	☐ 1. letnik Zadosten	☐ 1. letnik Dober	☐ 1. letnik Prav dober	☐ 1. letnik Odličen
2. letnik	☐ 2. letnik Letnik sem ponavljal	☐ 2. letnik Zadosten	☐ 2. letnik Dober	☐ 2. letnik Prav dober	☐ 2. letnik Odličen
3. letnik	☐ 3. letnik Letnik sem ponavljal	☐ 3. letnik Zadosten	☐ 3. letnik Dober	☐ 3. letnik Prav dober	☐ 3. letnik Odličen
2. letnik	☐ 4. letnik Letnik sem ponavljal	☐ 2. letnik Zadosten	☐ 2. letnik Dober	☐ 2. letnik Prav dober	☐ 2. letnik Odličen

6. Kakšno vrsto izobraževanja si zaključil?

- ☐ Osnovno šolo (če odključaš to, pojdi neposredno na vprašanje 9)
- ☐ Srednjo šolo (zaključni izpit)
- ☐ Srednjo šolo (poklicno maturo)
- ☐ Srednjo šolo (poklicno maturo + peti predmet)
- ☐ Gimnazijo (splošno maturo)
- ☐ Višjo strokovno šolo
- ☐ Visoko strokovno šolo
- ☐ Fakulteto (diploma 1. stopnje)
- ☐ Fakulteto (diploma 2. stopnje)
- ☐ Doktorski študij

7. V katerem roku si opravil zaključni izpit/poklicno maturo/maturo?

- ☐ Spomladanski rok (1. rok)
- ☐ Jesenski rok (2. rok)
- ☐ Drugo

8. Kakšen je bil tvoj uspeh na zaključnem izpitu/poklicni maturi/splošni maturi?

☐ Zadoste	☐ Dober
☐ Prav dober	☐ Odličen

9. Ali ti je udeležba na EuroSkills pomagala pri pridobitvi zaposlitve?

☐ Da	☐ Ne
☐ Ne vem, ker zaposlitve še nisem iskal/-a	☐ Drugo

10. Kakšen je bil tvoj status na dan 30. 1. 2015?

- ☐ Dijak
- ☐ Študent višje strokovne šole
- ☐ Študent fakultete
- ☐ Študent visoke strokovne šole
- ☐ Doktorski študent
- ☐ Mladi raziskovalec
- ☐ Zaposlen
- ☐ Brezposeln
- ☐ Drugo